

Filozofsko stvaralaštvo Hede Festini*

BERNARD HOSTIĆ

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska / Institute
of Philosophy, Zagreb, Croatia
bhostic@ifzg.hr*

UDK 1(091)(497.5)"19"

IFestini, H.

165.1

Pregledni rad / Review article

Primljeno / Received: 2. 1. 2024.

Prihvaćeno / Accepted: 12. 3. 2024.

[https://doi.org/10.52685/pihfb.50.2\(100\).10](https://doi.org/10.52685/pihfb.50.2(100).10)

Sažetak

Članak donosi pregled stvaralaštva hrvatske filozofkinje Hede Festini koja je živjela i djelovala u drugoj polovici 20. i početkom 21. stoljeća. Članak je podijeljen u četiri cjeline: 1. Autorske knjige, 2. Prijevodi, 3. Tekstovi u zbornicima simpozija i knjigama i 4. Tekstovi u znanstvenim časopisima. Susrećući se s njezinim mnogobrojnim i raznovrsnim radovima u članku je pokazan njezin bogat filozofski opus.

Ključne riječi: Heda Festini, bibliografija, analitička filozofija, hrvatska filozofija

Uvod

Kada promatramo filozofsko stvaralaštvo nekog mislioca vodimo se – između ostaloga – količinom izdanih knjiga, tekstova, sudjelovanja na simpozijima i ostalim bibliografskim jedinicama. Kod Hede Festini nalazimo ne samo na izniman broj – kvantitetu stvaralaštva – već i kvalitetu koja se zrcali u raznolikosti tema koje je obrađivala, kao i suradnji s institucijama i kolegama s kojima je dijelila vlastito vrijeme i misao, a sve to u više od pola stoljeća aktivnog stvaralaštva.

U proučavanju njezina filozofskog opusa latinska izreka *Divitiae pariunt curas* (»Bogatstvo stvara brige«) još je jednom pokazala svoju istinitost, ali za drugačiji »problem« od materijalnog imetka, a on je opsežnost i sadržajnost stvaralaštva. Naime njezin filozofski opus toliko je bogat i raznolik da bi – ako ga želimo obuhvatiti cjelovito – zahtijevao studiju za koju u ovoj prilici nemam

* Ovaj članak izrađen je u sklopu projekta *Javna filozofija (Jafil)* u Institutu za filozofiju u Zagrebu, praćen od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske te financiran sredstvima iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021–2026 Europske Unije – NextGenerationEU.

dovoljno prostora ni adekvatno istraženog materijala.¹ Ovaj članak samo je djelomični pokušaj da se njeno stvaralaštvo prenese čitatelju i eventualno potakne na daljnje istraživanje neke teme ili sveukupne misli naše vrijedne, ali još uvijek nedovoljno istražene i spominjane filozofkinje.

Članak sam podijelio u četiri poglavlja: 1. Autorske knjige, 2. Prijevodi, 3. Tekstovi u zbornicima simpozija i knjigama i 4. Tekstovi u znanstvenim časopisima. Svako od poglavlja sadržava sažeti uvodni osvrt i tablicu s bibliografskim jedinicama iz pojedine kategorije koje su mi bile dostupne za vrijeme pisanja rada.²

1. Autorske knjige

Heda Festini objavila je – ako ubrojimo i jedno izmijenjeno i prošireno izdanje – četiri knjige. Kao rezultat njenog plodnog i predanog istraživačkog rada na području hrvatske filozofske baštine 1977. godine objavljena je knjiga *Život i djelo Splitsanina Jurja Politea* u izdanju Instituta za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu. Vrijednosti djela i zanimanju za misao hrvatskog filozofa iz 19. i prve polovice 20. st. Jurja Politea svjedoči činjenica da je 2002. godine izdano izmijenjeno i prošireno izdanje knjige, no ovoga puta u nakladi Hrvatskog filozofskog društva. Istom povijesnom razdoblju (19./20. st.) pripada i Antun Petrić, filozof s otoka Visa koji je tijekom svog školovanja i djelovanja bio proganjan od strane austrijskih vlasti, a o kojem je Heda Festini napisala knjigu *Antun Petrić: filozof iz Komiže*.

Uz knjige koje donose vrijedne informacije o hrvatskim filozofima, posebno mjesto zauzima djelo *Uvod u čitanje Ludwiga Wittgensteina*, koje potvrđuje njezino nagnuće prema analitičkoj filozofiji i logičko-semantičkoj jezičnoj analizi. Radi se ne samo o »uvodu« već i o sustavnom, moglo bi se reći naprednom prikazu Wittgensteinove misli.

Naslov knjige	Mjesto i godina izdanja	Nakladnička kuća
<i>Život i djelo Splitsanina Jurja Politea</i>	Zagreb, 1977.	Institut za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu
<i>Antun Petrić: filozof iz Komiže</i>	Split, 1992.	Književni krug

¹ Ovdje ponajprije ukazujem na činjenicu da bi o filozofskom stvaralaštvu Hede Festini trebalo napraviti opširniju studiju koja bi uključivala tematsku kategorizaciju radova kao i sustavni prikaz ideja u njezinom stvaralaštvu.

² Zahvaljujem Hrvoju Juriću koji je ustupio bibliografiju Hede Festini, a koja je mi je poslužila za usporedbu i dopunu popisa.

<i>Uvod u čitanje Ludwiga Wittgensteina</i>	Zagreb, 1992.	Hrvatsko filozofsko društvo
<i>Život i djelo Splićanina Jurja Politea</i> (izmijenjeno i prošireno izdanje)	Zagreb, 2003.	Hrvatsko filozofsko društvo

Tablica 1. Autorske knjige Hede Festini

2. Prijevodi knjiga

Svoje doktorsko istraživanje Festini je usmjerila prema misli talijanskog egzistencijalističkog filozofa Nicole Abbagnana. Doktorirala je 1965. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu s temom »Antropološka problematika pozitivnog egzistencijalizma Nicole Abbagnana«, a 1967. objavljen je njezin prijevod Abbagnanova djela *Mogućnost i sloboda*.³

Proučavala je i misao Johna Deweya, američkog filozofa i teoretičara obrazovanja, koji je također – kao i ona – gajio veliku sklonost prema psihologiji. Uz tumačenje i kritičko sagledavanje Deweyeve misli u raznim člancima i predavanjima, prevela je i njegovo djelo *Liberalizam i društvena akcija*.

Naslov prijevoda	Autor i naslov izvornika	Mjesto i godina izdanja	Nakladnička kuća
<i>Mogućnost i sloboda</i> (prijevod s talijanskog jezika)	Nicola Abbagnano, <i>Possibilità e libertà</i>	Beograd, 1967.	Nolit
<i>Liberalizam i društvena akcija</i> (prijevod s engleskog jezika)	John Dewey, <i>Liberalism and Social Action</i>	Zagreb, 2004.	KruZak

Tablica 2. Prijevodi na hrvatski jezik

3. Tekstovi u zbornicima simpozija i knjigama

Ovo poglavlje članka ukazuje na doprinos Hede Festini ne samo hrvatskoj već i inozemnoj znanstvenoj djelatnosti. Na popisu tekstova⁴ pronalazimo i

³ Usp. Ivana Skuhala Karasman i Ivica Martinović, »In memoriam Heda Festini (1928–2018)«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 45/1–2 (89–90), p. 561.

⁴ Ovaj popis sadrži naslove tekstova u zbornicima simpozija i poglavljima knjiga koje sam uspio pronaći i istražiti tijekom sastavljanja ovog članka.

članke odnosno izlaganja na engleskom jeziku što upućuje na međunarodni karakter i vrijednost njezina stvaralaštva.

Uz tekstove objavljene kao dio raznih zbornika simpozija iz područja analitičke filozofije, političke filozofije, filozofije društva i hrvatske filozofske baštine, na popisu se nalaze i dva članka koja su komentar na spomenute prijevode djela Nicole Abbagnana i Johna Deweya. U »Pogovoru« Deweyeva djela *Liberalizam i društvena akcija* Festini ukazuje na činjenicu da je Dewey 1935. godine (kada je napisan izvornik) »<...> mjerodavnije od svih dotadašnjih kritičara upozorio ne samo na glavninu promašaja ranog liberalizma nego i na puno kasnije nastale nedostatke liberalizma kao teorije i praktičnog ostvarenja u kapitalizmu«.⁵

Kao što sam već naveo, Heda Festini se bavila i pedagogijom. Istraživala je pedagoške smjernice Jurja Politea te uputila na Politeovo shvaćanje fantazije (mašte) i doživljaja »stvarnog života« čovječanstva kao konstitutivnih principa odgoja.⁶

Svakako valja ukazati na činjenicu da je u sklopu istraživanja hrvatske filozofske baštine napisala i jedan članak o svojoj kolegici sa Sveučilištu u Zadru – Mariji Brida. Godine 2017. u zborniku *Filozofkinje u Hrvatskoj* objavila je članak »Marija Brida (1912. – 1993.) o H. Bergsonu«. U tom članku između ostalog ukazuje na poveznicu između Breda i Bergsona koja se očituje u sklonosti misticizmu tj. njegovu konceptu »dinamičke religije«.⁷

Naslov članka	Mjesto i godina izdanja	Naziv zbornika simpozija /knjige
»Filozofija pozitivnog egzistencijalizma Nicole Abbagnana« (autorsko poglavlje u sklopu prijevoda knjige)	Beograd, 1967.	Nikola Abanjan, <i>Mogućnost i sloboda</i>
»Dvadeset godina znanstvenog rada na Fakultetu u Zadru«	Zadar, 1976.	<i>Dvadeset godina Filozofskog fakulteta u Zadru: 1956 – 1976</i>

⁵ Heda Festini, »Pogovor«, u: John Dewey, *Liberalizam i društvena akcija*, prevela Heda Festini (Zagreb: Kružak, 2004), p. 92.

⁶ Usp. Heda Festini, »Juraj Politeo o pedagogiji, razvojnoj i pedagoškoj psihologiji«, u: *Zbornik radova Pedagoške akademije u Zadru* (Zadar: Sveučilište u Splitu – Pedagoška akademija u Zadru, 1978), pp. 98–99.

⁷ Heda Festini, »Marija Brida (1912. – 1993.) o H. Bergsonu«, u: *Filozofkinje u Hrvatskoj*, Luka Boršić, Ivana Skuhala Karasman (ur.) (Zagreb: Institut za filozofiju, 2017), pp. 182–183.

»Juraj Politeo o pedagogiji, razvojnoj i pedagoškoj psihologiji«	Zadar, 1978.	<i>Zbornik radova Pedagoške akademije u Zadru</i>
»Dummett's Conception as Theory of Meaning for Hintikka's Type of Game-Theoretical Semantics (I) ('Use' and 'Language-Game' in Wittgenstein and Dummett)«	New York, 1985.	<i>Foundations of Logic and Linguistics: Problems and Their Solutions</i>
»J. Pulić o austrijskom projektu odgoja«	Zadar, 1987.	<i>Dalmacija u Narodnom preporodu 1835–1848: Zbornik radova</i>
»An Application of Weingartner's Logical Proposal for Rational Belief, Knowledge and Assumption«	Amsterdam, 1991.	<i>Advances in Scientific Philosophy: Essays in Honour of Paul Weingartner</i>
»Filozofija i tehnika«	Zagreb, 2003.	<i>Filozofija i tehnika</i>
<i>Liberalizam i društvena akcija</i> J. Deweya (autorski pogovor prijevodu djela)	Zagreb, 2004.	<i>John Dewey: Liberalizam i društvena akcija</i>
»Dewey o društvu i akciji«	Zagreb, 2005.	<i>Demokracija i etika</i>
»Reductionism Again«	Rijeka, 2006.	<i>Rationality in Belief and Action</i>
»Dr. Vladimir Filipović – baština za generacije«	Zagreb, 2008.	<i>Vladimir Filipović: život i djelo (1906–1984)</i>
»Osnovni vid uvira Mediteranske filozofije u svjetsku«	Split, 2009.	<i>Filozofija Mediterana</i> (zbornik radova s prvog i drugog skupa »Mediteranski korijeni filozofije«)
»Neki vidovi filozofske i kulturne antropologije«	Zagreb, 2010.	<i>Čovjek i kultura</i>
»The Contemporary Relevance of Dewey's Social Liberalism«	Zagreb, 2014.	<i>Demokracija na prekretnici</i>
»Marija Brida (1912.–1993.) o H. Bergsonu«	Zagreb, 2017.	<i>Filozofkinje u Hrvatskoj</i>

»John Bellamy Foster o Marxovoj ekologiji«	Zagreb, 2018.	Čemu Marx u oskudnom vremenu?: Zbornik radova: Dvjesto godina od rođenja Karla Marxa
--	---------------	--

Tablica 3. Radovi u zbornicima knjiga i simpozija

4. Tekstovi u znanstvenim časopisima

Heda Festini objavila je velik broj autorskih izvornih znanstvenih i preglednih članaka u hrvatskim i inozemnim znanstvenim časopisima. Prema broju objavljenih radova prednjače *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* i *Filozofska istraživanja*. Nešto manje radova objavila je u korpusu *Radova Filozofskog fakulteta u Zadru* i *Zadarskoj reviji* (danas poznatoj pod nazivom *Zadarska smotra*). Vrijedi istaknuti i njezinu suradnju s inozemnim časopisima: *Abruzzo*, *Annali Facolta Bari*, *Anthropos*, *Archives de philosophie*, *Misure Critiche*, *Theoria* i *Univerzitet danas*.

Naziv časopisa	Broj objavljenih članaka
<i>Abruzzo</i>	2
<i>Annali Facolta Bari</i>	1
<i>Anthropos</i>	4
<i>Archives de philosophie</i>	1
<i>Dometi</i>	4
<i>Dubrovnik</i>	1
<i>Filozofija</i>	3
<i>Filozofska istraživanja</i>	23
<i>Gledišta</i>	1
<i>Godišnjak za povijest filozofije</i>	1
<i>Jahr</i>	5
<i>Književna kritika</i>	1
<i>Književna republika</i>	1
<i>Književna smotra</i>	1
<i>Misure Critiche</i>	1
<i>Nastava povijesti</i>	1
<i>Naše teme</i>	2

<i>Politička misao</i>	3
<i>Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine</i>	24
<i>»Radovi« Filozofskog fakulteta u Zadru</i>	17
<i>Riječka revija</i>	2
<i>Scopus</i>	3
<i>Synthesis philosophica</i>	4
<i>The Holistic Approach to Enviroment</i>	1
<i>Theoria</i>	2
<i>Univerzitet danas</i>	1
<i>Zadarska revija</i>	12

Tablica 4. Časopisi u kojima je objavljivala i broj njezinih članaka u njima

Zbog opširnosti njezina stvaralačkog opusa u nastavku ću detaljnije prikazati njeno stvaralaštvo u sljedećim znanstvenim časopisima: 1. *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 2. *Filozofska istraživanja*, 3. *»Radovi« filozofskog fakulteta u Zadru*, 4. *Zadarska revija (Zadarska smotra)*, 5. *Jahr (Europski časopis za bioetiku)*, 6. *Synthesis philosophica*, 7. *Anthropos*.⁸ Razlog odabira upravo ovih časopisa nalazi se u činjenici da je Heda Festini u njima objavila najviše tekstova, uz *Synthesis Philosophica* i *Anthropos* kao primjere časopisa u kojima je izdavala isključivo na stranom jeziku.

Vrijedi istaknuti da nije objavljivala samo u filozofskim časopisima. U *Književnoj kritici* i *Književnoj smotri*, časopisima orijentiranim na književne osvrti i kritiku, napisala je tekstove o talijanskim književnicima Italiju Svevou i Ninu Palumbou. Obrađujući »filozofski« problem vremena u njihovim djelima pokazala je vezu između književnosti i filozofije.⁹

Bavila se i političkom teorijom talijanskog filozofa Antonija Gramscija, jednog od najznačajnijih marksističkih teoretičara politike koji je djelovao u

⁸ Ono što sam izostavio iz tabličnih prikaza jesu njezini prikazi tj. recenzije knjiga.

⁹ Jedan od poticaja za istraživanje veze između (tada) novije književnosti i filozofije možda je bio i Politeov apel za kritičko sagledavanje i interpretaciju modernih književnih djela (posebice romana) kao sastavnog dijela kurikulumu, a koji se pojavljuje kao dio rada o Politeovoj pedagogiji: »Uzaludno je vikati protiv romana kako se ne bi čitali nego treba odgojiti mlade da osjete što im može biti korisno, što štetno. Tko može zabraniti čitanje *Zaručnika*, *Wilhelma Meistera* itd. Da li će možda Manzoni, Goethe, W. Scott, Byron prestati biti istaknuti književnici stoljeća buduća da neki o njima govore loše? Dokle god se profesori budu zadovoljavali zabranom, umjesto da govore filozofski o tim knjigama, omladina će se nakon čitanja Homera i Platona u školi suživjeti s herojem zadnjeg romančića koji se kradomice čita u žbunju.« Heda Festini, »Juraj Politeo o pedagogiji, razvojnoj i pedagoškoj psihologiji«, p. 101.

prvoj polovici 20. st. Članak o njemu, naslovljen »Antonio Gramsci o povijesti i kulturi« objavila je 1971. godine u časopisu Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu *Politička misao*.

4.1. Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine

U njenim znanstvenim člancima objavljenim u *Prilozima* ocrta se neizmjeran doprinos istraživanju, očuvanju i promicanju hrvatske filozofske baštine te smještanju iste u širi povijesni i kulturalni kontekst.

U člancima se bavila proučavanjem dvaju »Petrića«. Prvi, poznatiji jest Frane Petrić, filozof rodom s otoka Cresa koji je živio i djelovao u 16. st., dok je drugi već spomenuti Antun Petrić, filozof iz Komiže na otoku Visu iz 19. i prvog desetljeća 20. stoljeća. Istom razdoblju pripada i logičar Albin Nađ kojeg je – uz Jurja Politea – smatrala pretečom Einsteina.¹⁰

U člancima je obradila i misao Pietra Botture, filozofa koji je stvarao u prvoj polovici 19. st., a bavio se lingvističkim analizama i semantikom, pristupom i tematikom bliskima analitičkoj filozofiji.

Posebnu vrijednost predstavlja članak »Kada analiziram Franu Petrića (1529 – 1597), zašto mislim na Jurja Politea (1827 – 1913)« iz 2008. godine, u kojem ocrta misaonu i paradigmatiku paralelu između Frane Petrića (16. st.) i Jurja Politea (19./20. st.). Uz ove navedene mislioce, za *Priloge* je obradila i misao Kazimira Bedekovića i Rudera Boškovića.

Naslov članka	Godina	Volumen i broj sveska
»Logistika Trogiranina Albina Nađa«	1975.	Vol. 1. Br. 1–2
»A. Petrić, filozof umjetnosti i slobode«	1976.	Vol. 2. Br. 3–4
»Botturina koncepcija značenja i suvremena lingvistika«	1978.	Vol. 4. Br. 7–8
»Frane Petrić o principima historijskog istraživanja iz perspektive problematičke povijesti«	1979.	Vol. 5. Br. 9–10
»Botturina teorija jezika«	1982.	Vol. 8. Br. 15–16
»Dr. Vladimir Filipović – profesor zagrebačkog Filozofskog fakulteta i Odsjeka za filozofiju u Zadru«	1985.	Vol. 11. Br. 1–2 (21–22)

¹⁰ Za više o tumačenju te sličnosti vidi: »Juraj Politeo i Albin Nađ, prethodnici Einsteina?!«, *Filozofska istraživanja* 26/3 (2006), pp. 585–593.

»Politeova Plava bilježnica (1879–1880). O nacrtu neo-držanog predavanja na sveučilištu u Padovi«	1994.	Vol. 20. Br. 1–2 (39–40)
»Etički naturalizam kao ekoteorija (O natuknicama u Politeovim spisima)«	1995.	Vol. 21. Br. 1–2 (41–42)
»Politeova misaona krivulja: 1845–1913. (Rani spisi: 1845–1859)«	1996.	Vol. 22. Br. 1–2 (43–44)
»Politeova misaona krivulja: 1845–1913. (Srednje razdoblje: 1860–1889)«	1997.	Vol. 23. Br. 1–2 (45–46)
»Politeova misaona krivulja: 1845–1913. (Kasno razdoblje: 1890–1913)«	1998.	Vol. 24. Br. 1–2 (47–48)
»Politeov temelj za Millovu logiku«	1999.	Vol. 25. Br. 1–2 (49–50)
»Platonova koncepcija o učenju / neučenju vrline – Petrić«	2003.	Vol. 29. Br. 1–2 (57–58)
»Tragom utilitarizma u F. Petrića«	2004.	Vol. 30. Br. 1–2 (59–60)
»O nekim rezultatima i novim zadacima u istraživanju hrvatske filozofske baštine«	2005.	Vol. 31. Br. 1–2 (61–62)
»Kada analiziram Franu Petrića (1529–1597), zašto mislim na Jurja Politea (1827–1913)?«	2008.	Vol. 34. Br. 1–2 (67–68)
»Petrić i Acastos«	2009.	Vol. 35. Br. 1–2 (69–70)
»Pavao Skalić i znanost«	2010.	Vol. 36. Br. 1–2 (71–72)
»Frane Petrić o Empedoklu pjesniku: Petrić i Acastos, nastavak drugi«	2012.	Vol. 38. Br. 1 (75)
»Petrićeva 'La deca semisacra' kao moguće kodificiranje morala«	2013.	Vol. 39. Br. 1 (77)
»Historiografija – najslabija karika u Petrićevu lancu znanosti«	2016.	Vol. 42. Br. 2 (84)
»Što je Petrić u trećem svesku Peripatetičkih rasprava – filozof ili teolog?«	2016.	Vol. 42. Br. 1 (83)
»Kazimir Bedeković o determinizmu i indeterminizmu«	2016.	Vol. 42. Br. 1 (83)
»Što je doista indukcija u Ruđera Boškovića?«	2017.	Vol. 43. Br. 2 (86)

Tablica 5. Članci izdani u *Prilozima za istraživanje hrvatske filozofske baštine*

4.2. *Filozofska istraživanja*

Časopis *Filozofska istraživanja* počeo je izlaziti 1980. godine a izdaje ga Hrvatsko filozofsko društvo u kojem je Heda Festini bila jedan od utemeljitelja Sekcije za analitičku filozofiju, što se odražava i na nekima od objavljenih radova u tom časopisu, posebice u članku povodom osnivanja analitičke sekcije Hrvatskog filozofskog društva.

Kako su *Filozofska istraživanja* usmjerena prema interdisciplinarnosti u tome časopisu objavljuje niz članaka s graničnim temama između filozofije i psihologije. Nadalje prisutne su i teme iz područja epistemologije, filozofije sporta i bioetike, što svjedoči o širokom opsegu i sadržaju tema kojima se bavila.

Treba ukazati i na znanstvene članke koji se tiču istraživanja hrvatske filozofske baštine. Naime i u *Filozofskim istraživanjima* objavila je članke o Frani Petriću, Jurju Politeu, Ruđeru Boškoviću i Albinu Nađu. Objavila je i članak o Federiku Grisogonu, zadarskom filozofu, liječniku i astrologu iz 15./16. st. čiju je misao usporedila s »klasičnim«, »novovjekovnim« i »novim« konceptima znanosti.

Naslov članka	Godina	Volumen i broj sveska
»Kontinuitet Wittgensteinovih pogleda na religiozno vjerovanje«	1989.	Vol. 9. Br. 1
»Neke karakteristike Boškovićeve znanstvene metodologije«	1989.	Vol. 9. Br. 5–6
»Epistemologija kao filozofija psihologije«	1990.	Vol. 10. Br. 5–6
»Analitička filozofija zadarskog kruga: u povodu osnivanja analitičke sekcije HFD-a«	1991.	Vol. 11. Br. 1
»Juraj Politeo – splitski filozof u Veneciji (1827–1913)«	1993.	Vol. 13. Br. 1
»Juraj Politeo: jezik i mišljenje«	1993.	Vol. 13. Br. 4
»Politeova Smeđa bilježnica (1860). Moralnost – sloboda«	1994.	Vol. 14. Br. 1
»O još jednom pokušaju talijanizacije Petrića (<i>La voce del popolo</i> , Rijeka, 4. 11. 1993.)«	1995.	Vol. 15. Br. 1
»Perspektive ekološke teorije i Petrićev svjetonazor«	1996.	Vol. 16. Br. 1
»Kompjutorski i/ili matematički pristup kognitivnim procesima«	1996.	Vol. 16. Br. 2
»Porodica, država – pojedinac«	1996.	Vol. 16. Br. 3

»Metodologija i filozofija znanosti o indeterminizmu«	1999.	Vol. 19. Br. 1–2
»Frane Petrić između kvantitativnog i kvalitativnog tumačenja vremena«	2001.	Vol. 21. Br. 2–3
»Bioetika danas«	2001.	Vol. 21. Br. 4
»Filozofija i tehnika«	2003.	Vol. 23. Br. 2
»Dewey o društvu i akciji«	2004.	Vol. 24. Br. 2
»Juraj Politeo i Albin Nađ, prethodnici Einsteina?!«	2006.	Vol. 26. Br. 3
»Osnovni vid uvira Mediteranske filozofije u svjet-sku«	2007.	Vol. 27. Br. 3
»Slobodno vrijeme i rekreativni šport«	2009.	Vol. 29. Br. 3
»Grisogonov iskoračaj u novu znanost«	2009.	Vol. 29. Br. 4
»Petrić i Acastos, nastavak prvi«	2010.	Vol. 30. Br. 3
Philip Kitcher, »John Dewey, radikalni filozof« (prijevod s engleskog)	2011.	Vol. 31. Br. 1
»Istina u znanosti«	2012.	Vol. 32. Br. 3–4

Tablica 6. Članci objavljeni u *Filozofskim istraživanjima*

4.3. »Radovi« Filozofskog fakulteta u Zadru

U sklopu Filozofskog fakulteta u Zadru izlazio je časopis *Radovi* koji je izdavao Odsjek za društvene znanosti. S obzirom da je Heda Festini bila zaposlena na tom sveučilištu, razumljivo je da je velik broj tekstova objavila u tom časopisu. Teme koje je objavljivala nisu bile jednolične: od analitičke filozofije i semantičkih teorija do estetike književnika čije je misli povezivala s filozofskim problemima.

I u ovom časopisu pokazala se kao predani istraživač hrvatske filozofske baštine koju je, između ostalog, proučavala pod vidikom semantičke teorije i filozofije jezika.

Naslov članka	Godina	Volumen i broj sveska
»Granice umske negacije«	1970.	Vol. 8. Br. 5
»Giobertijev pojam lijepoga u kritici Antonija Petrića«	1972.	Vol. 9. Br. 6
»Instrumentalistička teorija o jeziku i Karl Marx«	1973.	Vol. 11. Br. 7

»Marxova metoda istraživanja«	1974.	Vol. 12. Br. 5
»M. Proust, I. Svevo i J. Joyce o problemu vremena«	1975.	Vol. 13. Br. 8
»Kantova anticipacija tretmana principa uzroka kao metodološkog pravila«	1975.	Vol. 14. Br. 6
»Semantička teorija Zadrana P. Bottura: prvi dio«	1977.	Vol. 16. Br. 7
»The Semantic Theory of P. Bottura of Zadar«	1979.	Vol. 18. Br. 8
»Filozofski supstrat zbirke pripovijedaka <i>Giocare di coda</i> suvremenog talijanskog književnika N. Palumba«	1982.	Vol. 20. Br. 9
»Metodologija i filozofija znanosti ili filozofske osnove znanosti«	1984.	Vol. 23. Br. 10
»Katzova semantika unutar i izvan transformacijske gramatike«	1985.	Vol. 24. Br. 1
»Dva filozofa u Zadru – P. Bottura i J. Pulić o jeziku«	1986.	Vol. 25. Br. 2
»Antirealism/realism of Hintikka's Game-Theoretical Semantics«	1987.	Vol. 26. Br. 3
»Antirealism/Realism of Wittgenstein's Language-Game Idea«	1988.	Vol. 27. Br. 4
»Wittgenstein's Epistemological Frame in <i>On Certainty</i> «	1989.	Vol. 28. Br. 5
»Dummett's Conception as Theory of Meaning for Hintikka's Type of Game-Theoretical (II), (Wittgenstein's Verification Conception)«	1990.	Vol. 29. Br. 6
»Dummettova koncepcija kao teorija značenja za Hintikin tip semantike teorije igre (III) (Dummettova i Hintikkina teorija verifikacije/falsifikacije)«	1990.	Vol. 30. Br. 7

Tablica 7. Članci objavljeni u Radovima (Filozofski fakultet u Zadru)

4.4. Zadarska revija (*Zadarska smotra*)

U *Zadarskoj reviji*, časopisu za kulturu, znanosti i umjetnost, čije je izdavanje počelo 1952., a od 1991. godine se nastavilo pod nazivom *Zadarska smotra* Heda Festini objavila je svoje prve članke. Već je svojim člancima prije obrane doktorske disertacije (1965) nagovijestila svoje bavljenje hrvatskom filozofijom i talijanskim egzistencijalizmom.

Naslov članka	Godina	Volumen i broj sveska
»Filozofski problem nesvjesnog kod Đorđa Politea«	1960.	Vol. 9. Br. 4
»Bošković o spoznaji kao ljudskoj djelatnosti«	1961.	Vol. 10. Br. 6
»Egzistencijalizam u Italiji danas«	1963.	Vol. 12. Br. 1
»Porijeklo i psihologija mistika«	1965.	Vol. 14. Br. 6
»Racionalizam kao životni stav u našem vremenu«	1967.	Vol. 16. Br. 4
»Časopis kao enciklopedija«	1968.	Vol. 17. Br. 3
»O upitnosti filozofije znanosti kao filozofske discipline«	1968.	Vol. 17. Br. 4
»Karl Marx, filozof prakse«	1968.	Vol. 17. Br. 6
»Marksova koncepcija znanosti o čovjeku«	1969.	Vol. 18. Br. 6
»Koncepcija slobode Antuna Petrića«	1970.	Vol. 19. Br. 1–2
»Lenjin o utopijskom i utopističkom«	1970.	Vol. 19. Br. 6
»Život i djelo Bertranda Russella«	1970.	Vol. 19. Br. 6

Tablica 8. Članci objavljeni u *Zadarskoj reviji*

4.5. *Jahr* (*European Journal of Bioethics* – *Europski časopis za bioetiku*)

Godine 2010. Medicinski fakultet u Rijeci počeo je izdavati časopis *Jahr* (*European Journal of Bioethics*) koji tematizira širok raspon bioetičkih tema. Kao što sam i prije naveo, Heda Festini se bavila i istraživanjem područja bioetike i srodnih tema te je u navedenom časopisu objavila niz članaka s temama iz bioetike, filozofije sporta te razrade teze Johna Bellamya Fostera o Marxovoj prirodnoj povijesti kao polaznici ne-antiracionalističke i ne-idealističke ekologije.

Naslov članka	Godina	Volumen i broj sveska
»Ethics and Sport«	2011.	Vol. 2. Br. 1
»Bioetika i filozofija biologije«	2012.	Vol. 3. Br. 1
»Proteinska sinteza kao poluga evolucije«	2012.	Vol. 3. Br. 2
»Zašto trebamo znanje o obilježjima zakona u biologiji«	2014.	Vol. 5. Br. 1
»Karl Marx: prirodna povijest (ekologija)«	2016.	Vol. 7. Br. 1

Tablica 9. Članci objavljeni u *Jahr-u*

4.6. *Synthesis philosophica*

Od 1986. godine redovito dva puta godišnje izlazi časopis *Synthesis philosophica* kojeg izdaje Hrvatsko filozofsko društvo, a preuzima idejne i metodološke smjernice *Filozofskih istraživanja*. U njemu je Heda Festini objavila članke o hrvatskim misliocima Ruđeru Boškoviću i Jurju Politeu, što – uzimajući u obzir činjenicu da *Synthesis philosophica* izlazi na današnjem *lingua franca* tj. engleskom jeziku – ima posebnu vrijednost za promicanje hrvatske filozofske baštine na globalnoj razini.

Vrijedi obratiti pažnju i na članak »Some Types of Philosophical and Cultural Anthropology« u kojem, pozivajući se na klasične autore Aristotela i Tukidida, ali i antropologe poput Bronisława Malinowskog, želi doći do shvaćanja čovjeka koje leži u temelju tzv. »otvorene kulture« (*open culture*).

Naslov članka	Godina	Volumen i broj sveska
»Some Characteristics of Bošković's Scientific Methodology«	1989.	Vol. 2. Br. 8
»Juraj Politeo (1827–1913) – a Philosopher from Split in Venice«	1993.	Vol. 8. Br. 2
»Some Types of Philosophical and Cultural Anthropology«	2008.	Vol. 23. Br. 1
»The Contemporary Relevance of Dewey's Social Liberalism«	2010.	Vol. 25. Br. 1

Tablica 10. Članci objavljeni u *Synthesis philosophica*

4.7. *Anthropos: Časopis za psihologiju in filozofiju ter sodelovanje humanističnih ved*

Zanimljiva i vrijedna je činjenica da je Heda Festini objavljivala i na slovenskom jeziku. Članke koji se ponajprije tiču filozofije jezika objavila je u slovenskom časopisu za psihologiju, filozofiju i suradnju humanističkih znanosti *Anthropos*.

Naslov članka	Godina	Volumen i broj sveska
»Marksova metoda raziskave«	1973.	Vol. 3. Br. 1–4
»Katzova intenzionalna semantika«	1985.	Vol. 15. Br. 3–4

»Wittgensteinov vpliv na Dummettovo koncepcijo pomena na naravni jezik«	1984.	Vol. 16. Br. 1–2
»J. J. Katz o referenci in komunikaciji«	1986.	Vol. 16. Br. 3–4

Tablica 11. Članci objavljeni u časopisu *Anthropos*

Zaključne misli o stvaralaštvu Hede Festini

Ovdje je izložen sam dio objavljenog stvaralaštva Hede Festini te je popis zasigurno podložan dopunama i/ili eventualnim ispravcima. Možemo zaključiti da njezina opsežna bibliografija upućuje na polihistorski karakter njezina stvaralaštva – od proučavanja hrvatskih filozofa, analitičke filozofije, preko psihologije i antropologije, sve do bioetike, filozofije sporta, pa čak i pedagogije. Mogućnost kvalitetnog pristupa raznolikim temama zahtjeva otvorenost mislioca širokom horizontu spoznaja, ali uz jasno definirane ciljeve i ideale znanstveno-istraživačke djelatnosti, što se zrcali i u stvaralaštvu Hede Festini.

Zastupnik sam uvjerenja da nepisani trag ima mnogo veću vrijednost nego ikakav nominalni ili kategorizirani zapis. On se kod filozofa očituje u poticanju drugog na mišljenje i bavljenje nekim filozofskim »problemom« ili temom. Sokratskim rječnikom, radi se o »majeutičkom« pozivu na refleksiju i su-filozofiranje. Gledajući vremenski opseg i širinu djelovanja Hede Festini može se zaključiti da je osobitost njezinih djela, prijevoda, članaka i predavanja zasigurno ostavila trag na nizu mlađih generacija filozofa kojima je, uz filozofiranje, pokazala ono još važnije – kako dosljedno »živjeti« filozofiju i zapravo podložiti svoj život »ljubavi prema mudrosti«.

Philosophical Production of Heda Festini

Summary

The paper provides an overview of philosophical bibliography of the Croatian philosopher Heda Festini, who was active in the second half of the 20th and in the beginning of the 21st century. The paper is divided into four parts: 1. Books, 2. Translations, 3. Papers in symposium proceedings and other books, and 4. Papers in scientific journals. Encountering her numerous and varied works, her rich philosophical oeuvre is visible.

Keywords: Heda Festini, bibliography, analytical philosophy, Croatian philosophy

